Hver sin smag

Forfattere: Anne Krogh Aastrup
Redaktør: Thomas Brahe
Faglige temaer: Talemåder, Sproglig bevidsthed, Skriveøvelser
Kompetenceområder: Kommunikation, Fremstilling

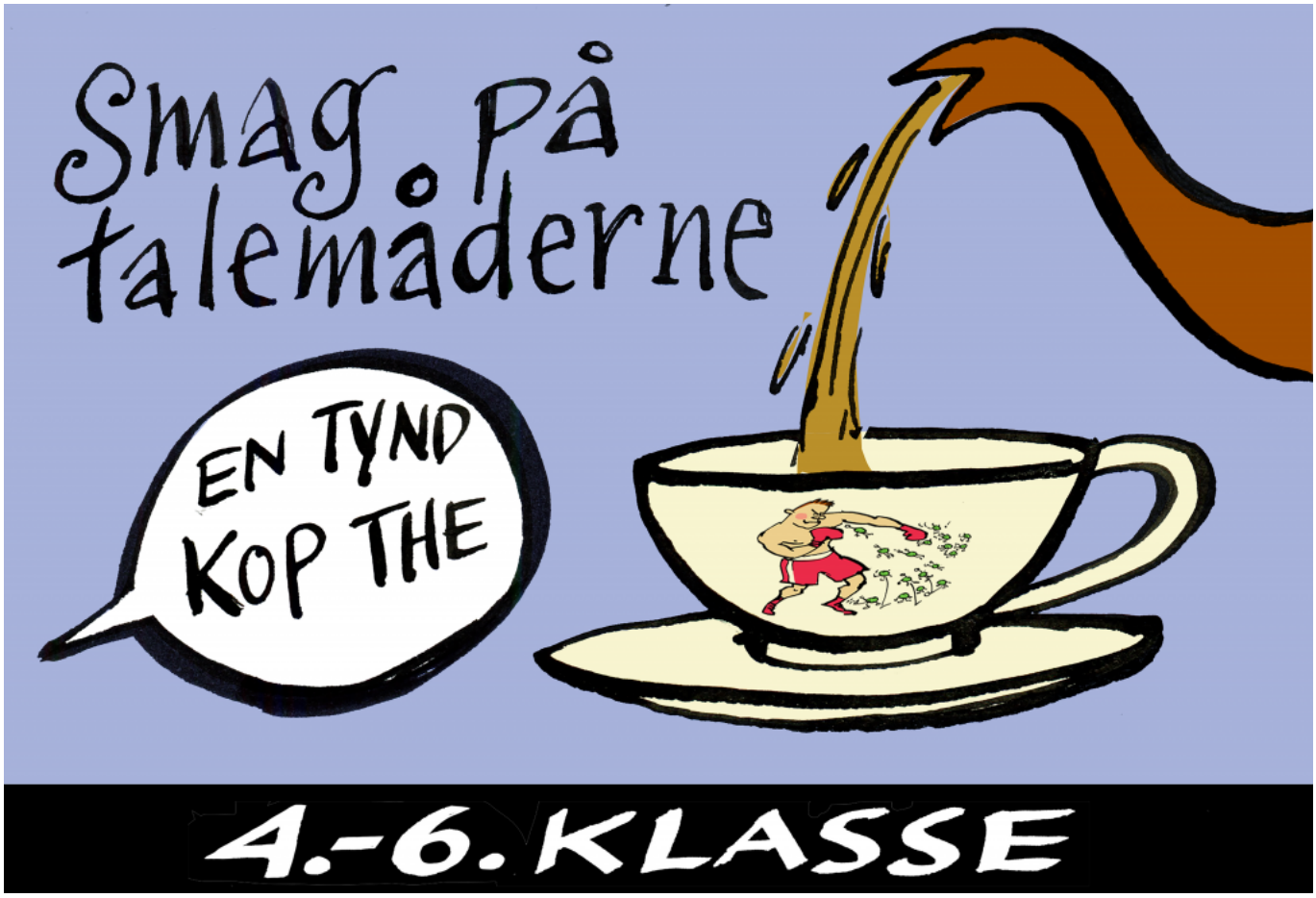

Introduktion:
Eleverne skal reflektere over talemåders betydning og relevans for deres egen livsverden. Gennem smagen skal eleverne ud fra en konkret talemåde om smag gå i dybden med at udforske, hvordan talemåder er med til at skabe forståelse af verden omkring os og forståelse af os selv og vores egen smag.

Aktivitet med dialogoplæg og billeder

I Start aktiviteten med en snak i plenum. Snakken skal sætte elevernes refleksion i gang omkring, hvorfor vi alle kan relatere til talemåder og forstå dem - og hvad det er, vi kan genkende i

NORDEA FONDEN
Vi støtter gode liv

talemåden fra vores eget liv. Se mere om talemåder under uddybende.

2 Skriv talemåden *Hver sin smag* på tavlen. Start snakken med at tale om, hvordan sproget bruges til at udtrykke sig igennem. Hvordan man kan fortælle ens holdning gennem en talemåde?

Jeg har skrevet en talemåde omkring smag op på tavlen. (Talemåden: Hver sin smag) -> Er der nogen, der kender den, og ved, hvad den betyder? Ja, det betyder, at man kan lide noget forskelligt, og at man undrer sig over, eller er uenig i, hvad en anden foretrækker. Har I før prøvet det? Måske har I undret jer over, at nogen kan lide noget helt andet end jer selv - noget, I ikke selv synes, smager godt?

Lad mig høre. Hvis I skal nævne noget mad, I godt kan lide, hvad er det så? (skriv eksemplerne på tavlen). Én har nævnt, at han/hun godt kan lide lakrids. Er der andre, som kan det? Ræk hånden op. Det er der nogen, der kan, men ikke alle. Hvem kan så lide vingummier? Ja, det er der også nogen, som kan. Og nogle kan lide begge dele.

Man kan altså udtrykke sin holdning eller et fænomen gennem en talemåde ('hver sin smag') og fortælle andre, hvad man kan lige og ikke kan lide. Vi kan se på jeres eksempler, at de fleste af jer har prøvet at stå i en situation, hvor I ikke var enige i, om det smagte godt eller dårligt. I har altså alle været i en situation, hvor man kunne bruge talemåden: Hver sin smag.

3 Eleverne skal nu lave en skriftlig opgave. Opgaven skal handle om, hvordan eleverne forstår talemåden *Hver sin smag*, og hvad de selv godt kan lide (kopiark 1). Opgaven afleveres til læreren.

4 Tal med eleverne inden opgaven om, hvad det er, der gør, at man godt kan lide noget? Brug hjælpesætningerne på opgavearket (kopiark 1) som hjælp til at gøre det mere konkret for eleverne.

Hvordan ved man så, om det er ens smag? Om man kan lide smagen? Er det noget i selve smagen – fordi den er sød eller sur, eller er det en følelse i kroppen måske? Eller måske minder smagen jer om noget?

5 Eleverne skal fremlægge deres opgave på klassen - evt. ved at læse deres opgave op eller lave et powerpoint. De skal medbringe en madvare til fremlæggelsen, som de synes, smager godt, og fortælle, hvorfor de synes det? Resten af klassen skal smage madvaren og tale om, hvad de synes. (Hjælp evt. eleverne med at finde ud af, hvilken madvare de kan tage med, eller køb som lærer alle madvarerne, eleverne skal bruge.) Det kan evt. føre til en snak om, at man er forskellige, men at det ene ikke nødvendigvis er bedre end det andet.

6 Længden på og tiden til den skriftlige aflevering og fremlæggelse bestemmer læreren efter

klassetrin og faglighed, samt om det er en opgave, der laves i undervisningen eller hjemme.

7 Efter fremlæggelserne samles kort op på opgaven og forløbet om smag.

Tak for de fine fremlæggelser. Vi har nu eksperimenteret med talemåden *Hver sin smag* og fundet ud af, at den fortæller noget, som vi alle kender til – nemlig at der er forskel på, hvad folk kan lide. Vi har også fundet ud af, at vi alle har været i en situation, hvor vi faktisk kunne bruge talemåden.

Nu er vores forløb om talemåder ovre. Skal vi lige prøve at samle op på, hvad vi egentlig har lært om talemåder, og hvorfor vi skulle lære det. Er der nogle, der kan hjælpe mig med det? -> Ja, det er rigtigt: talemåder er en bestemt måde at sige noget på, som ellers ville være lidt svært at forklare. En slags 'kode' kan man sige, som gør sproget lidt sjovere. Og man er nødt til at kende koderne for at kunne forstå talemåderne. Og det er jo det, vi har været i gang med nu - at lære, hvad de forskellige talemåder betyder. Så når nogle siger, det var 'en tynd kop te' – så ved I, at de måske ikke rigtigt taler om te, men om noget andet de synes er kedeligt, men at betydning stadig hat noget med den tynde smag i teen at gøre. Det kan også være, at I selv kan bruge en af de talemåder, I har lært, når I skal forklare noget for andre. F.eks. hvis I har været til fodboldkamp, og en af spillerne gik amok, kan I jo forklare det derhjemme med talemåde 'han gik helt agurk'. Det er en lidt sjovere måde at sige det på. Måske jeres mor og far kommer til at forstille sig, at der står en vild agurk på fodboldbanen. Talemåderne forklarer ofte en situation, de fleste kender fra deres eget liv, og derfor kan de genkende, hvad talemåderne prøver at fortælle. F.eks. når vi snakker om talemåde: Hver sin smag, som vi fandt ud af i vores eksperiment, så har vi alle prøvet en situation, hvor talemåden kunne anvendes.

Forberedelser

- Print et opgaveark til hver elev (kopiark 1)
- Alle elever skal medbringe en madvare/smagsprøve, som resten af klassen kan smage på - alternativt sørger du som lærer for at medbringe smagsprøverne (se mere i aktiviteten)

Læringsmål

Eleverne skal reflektere over talemåders betydning og relevans for deres egen livsverden. *Gennem* smagen skal eleverne ud fra en konkret talemåde *om* smag gå i dybden med at udforske, hvordan talemåder er med til at skabe forståelse af verden omkring os og forståelse af os selv og vores egen smag.

Fra fælles mål sigtes specielt mod følgende videns- og færdighedsmål:

Kompetenceområde kommunikation (efter 4. klasse):

- *Eleven kan samtale om, hvad vi bruger sproget til*
- *Eleven har viden om måder, vi handler på gennem sprog*

Kompetenceområde fremstilling (Efter 4. klasse):

- *Eleven kan udføre en mundtlig fremlæggelse*

Kompetenceområde kommunikation (Efter 6. klasse):

- *Eleven kan undersøge eget og andres sprog og sproglige baggrund*
- *Eleven kan iagttage en kommunikationssituation*

Kompetenceområde fremstilling (Efter 6. klasse)

- *Eleven kan fremlægge sit produkt for andre*

Uddybende

Talemåder

En talemåde kan defineres som: En fast sproglig vending, der rummer en traditionel visdom eller morale. (Den Danske Ordbog). Talemåderne bruges i den daglige kommunikation til kort og præcist at beskrive en konkret situation, man ellers skulle bruge mange ord på at forklare. De forklarer meningen med det vi siger og er med til at skabe et mere levende og interessant sprog. Ofte er der sammenligninger i talemåder.

Der findes rigtig mange former for faste vendinger i det danske sprog, hvor talemåder kun er en af dem. Grænserne er hårfine og nogle gange flydende. Talemåder forveksles ofte med ordsprog, som også overordnet defineres som faste vendinger i sproget. Ordsprog er den genrebetegnelse, der bruges bredt om faste vendinger. Der er ingen fast definition på begrebet ordsprog. Dansk ordbog definerer begrebet som: *En fast sproglig vending der kort sammenfatter en erfaring eller en leveregel, ofte i billedlig form.* På sproget.dk defineres begrebet som: *En fast sproglig vending som kan stå som en selvstændig tekst der udtrykker et generaliserende udsagn og reproduceres blandt sprogbrugerne.* Den sidste definition bygger på tre konstituerende træk: *tekstkarakter*, *generaliserende udsagn* og *leksikalisering*, som kan være gode pejlemærker til at se forskelle og ligheder mellem ordsprog og talemåder.

Tekstkarakter vil sige at ordsprog skal have form som en afsluttet sætning/hel sætning, i modsætning til talemåder, som godt kan være kortere og kun bestå af enkelte ord, f.eks. gå agurk.

Generaliserende udsagn er et andet træk ved ordsprog. Ordsprog optræder typisk i deres oprindelige form,

hvorimod talemåder tilpasses den konkrete situation f.eks. ved at ændre person, tid m.m. Et ordsprog kan altså blive til en talemåde, hvis det generaliserende aspekt fjernes.

Leksikalisering vil sige at et udtryk bliver almindelig kendt og reproduceret, hvilket er tilfældet for ordsprog. Her gælder det samme for talemåder og derfor forveksles de nemt. Der hvor man også nemt kan forveksle ordsprog og talemåder, er ved, at de begge benytter sig af billedlige udtryk.

For eleverne er disse distinktioner måske underordnede alt efter klassetrin. Det kan være en didaktisk overvejelse ikke skelne mellem ordsprog og talemåder men blot anvende begrebet ordsprog i forløbet. Det er en god ide, at man som underviser er opmærksomme på forskellene.

Forklaring på opgavens talemåde

Hver sin smag: Bruges for at udtrykke undren over eller tage afstand fra hvad en anden foretrækker.

Smag

Smag og sansning kan være med til at skabe læring. Nedenstående er forskellige inspirationstekster, som beskriver, hvordan læring og smag kan hænge sammen. Dette materiale bygger på disse anskuelser, og skal forstås i lyset af disse.

Inspirationstekster

Kilde: Smag (tænkepauser) af Susanne Højlund

"*Ordenes smag*

Mmm … uhmm … ahhh … aaad. Sødt, surt, salt, bittert og umami. Noter af lakrids, mødding og blåbær eller bare smagen af min mormors kolonihave. Så forskellig kan vi beskrive smag.

Smagen har ikke blot et sprog, sproget har også smagen indbygget. Hvis jeg har en bitter smag i munden, behøver det ikke at betyde, at jeg netop har spist et slåenbær. Ligesom det søde liv ikke altid handler om kageprogrammer på tv, men kan henvise til et liv i luksus og uden bekymringer.

Vores erfaringer med smag er gennem århundreder blevet metaforer, der skaber billeder, forestillinger og forventninger – ikke blot til mad, men også til andre mennesker, deres følelser og tilstand. Sure ansigter, bitre erfaringer, søde smil og salte tårer er alle vendinger, der låner fra smagens verden (Citat s. 27-28)."

Kilde: Smag for livet (http://www.smagforlivet.dk/materialer/sensorik)
Klik her for at åbne tekst om sensorik i pop-up-vindue her i app'en.

Kilde: Mod en smagspædagogik af (Skriftserie om smag) af Leer & Wistoft

(http://www.smagforlivet.dk/content/download-skriftserien-smag):

"*Smagen kan også åbne og forstærke den humanistiske erkendelse. Det er fx en af de bærende pointer i bogen Livretter (Thrane og Eriksen, 2014). Denne bog er et forsøg på at åbne gymnasieelevers øjne for mad i litteratur, billedkunst og populærkultur. Et centralt pædagogisk argument er, at betoning af sansning i arbejdet med disse kulturelle tekster styrker elevernes erkendelsesevne. Et eksempel på dette er følgende enkle øvelse, som befinder sig i slutningen af et kapitel, hvor forskellige eksempler på litterære smagsbeskrivelser er blevet præsenteret:*

Øvelse (20 min.): Sans og beskriv et æble
Denne skriveøvelse træner din evne til lade dine sanser (syns-, lugte-, føle-, høre- og smagssans) guide din skrivning. (Rekvisitter: Æbler) Første skrivning (5 min) Tag dit æble og kig rigtig godt på det, vend og drej det, snus til det. Tænk over, hvad det egentlig er for en størrelse. Nedskriv derefter dine tanker til en kort, men præcis tekst. Anden skrivning (15 min) Forestil dig æblets smag og konsistens, nyd, at du skal til at spise denne frugt. Tag så endelig en bid af dit æble og læg mærke til, hvordan det smager, lyder, dufter, fornemmes i munden. Nedskriv atter en kort tekst, hvor du søger så præcist som muligt at beskrive oplevelsen, så den er bevaret på skrift. Læs afslutningsvis dine tekster op for din sidekammerat, som gør det samme for dig. Diskuter jeres teksters sprog og indhold? Er der kommet nogle gode eller overraskende pointer frem? Har I fået alle sanser i spil?"
(Thrane & Eriksen 2014, 25)

Dette er et eksempel på, hvordan man med enkle midler kan få børn til at reflektere aktivt over, hvordan vi beskriver smag, og denne refleksion udbygges og bestyrkes via sansningen. Udgangspunktet er altså den individuelle oplevelse, som både kan bringes i dialog med de store litterære mestre og med sidemanden. Inddragelse af æblet og selve æblesmagningen bruges til at gøre den store litteratur konkret, kropslig og nærværende. Smagssansen underbygger således det intellektuelle arbejde. Målet med undervisningen er på én gang klart defineret gennem en velstruktureret serie af opgaver, og samtidig skabes der masser af plads for den enkelte elevs smag og stemme. Den pædagogiske aktivitet er ikke bundet op på, om eleven kan lide æblet. Hvis dette var tilfældet, bliver opgaven en øvelse i at beskrive afsmag og afsky. Det centrale er, at sanseapparatet sættes i spil og inddrages i en intellektuel aktivitet. Øvelsen er altså det absolut modsatte af en lydiggørelse af tungen. Skriveøvelsen åbner for at forholde sig til og få bevidsthed om sine egne sanser, samt engagere sig i en dialog om muligheden og umuligheden af at sætte ord på smag."

Kopiark

Kopiark:
Kopiark 1 - Forløb_Smag på talemåderne - Aktivitet_Hver sin smag.pdf

Kopiark 1 – Skriveøvelse: Hver sin smag

Du skal lave en opgave om talemåden *Hver sin smag*. Du skal skrive, hvad talemåden betyder, og hvad du synes, din smag er – altså hvad du godt kan lide at spise, og hvorfor du kan det. Du kan måske få nogle ideer fra boksene under til hvorfor.

Du skal aflevere opgaven til din lærer og fortælle på klassen, hvad du har skrevet. Til din fremlæggelse skal du have en madvare med, som du synes, smager godt, og du skal fortælle om, hvorfor du synes det. Dine klassekammerater skal smage madvaren.

NORDEA FONDEN
Vi støtter gode liv